

1997. 3. Бахрах Д.Н. . Административное право России: Учебник для вузов. М., 2002.
4. Сорокин В.Д. Административный процесс и административно-процессуальное право. СПб., 2002. 5. Салищева Н.Г. Механизм защиты прав гражданина в сфере исполнительной власти // Общая теория прав человека. М., 1996. 6. Стефанюк В.С. Адміністративне право і адміністративно-правовий захист // Право України. 2001. № 12. 7. Стефанюк В.С. Адміністративно-процесуальний кодекс України. Яким йому бути? // Право України. 1999. № 12. 7. Конституція України від 28 червня 1996 р. // Відомості Верховної Ради України (ВВР). 1996. № 30. Ст. 141. 8. Про місцеве самоврядування в Україні: Закон України від 21 травня 1997 р. // ВВР України 1997. № 24. Ст. 170. 9. Про місцеві державні адміністрації: Закон України від 9 квітня 1999 р. // ВВР України № 20–21. 1999. Ст. 190. 10. Про судоустрій України: Закон України від 7 лютого 2002 р. // Офіційний вісник України. № 10. Ст. 441. 2002. 11. Проект Адміністративно-процесуального кодексу України: Внесений народними депутатами України В.Р. Мойсиком, В.В. Онопенком, О.М. Бандуркою, М.О. Кручем реєстраційний № 1331–1 // Електронний бізнес-комплект законодавства України «Інфодиск». Вип. 2. 2004. 12. Про прийняття за основу проекту Адміністративно-процесуального кодексу України: Постанова Верховної ради України від 9 липня 2003 року, № 1037–IV. 13. Про обрання суддів Вишого адміністративного суду України: Постанова Верховної ради України від 11 грудня 2003 року, № 1393–IV.

Надійшла до редколегії 27.06.04

О.А. Сіроштан

ВИЗНАЧЕННЯ ВЛАСНОСТІ ЯК ОБ'ЄКТА АДМІНІСТРАТИВНОГО ПРОСТУПКУ

Сучасні умови реформування відносин власності вимагають владного впливу держави на різні суспільні процеси, зокрема, у сфері адміністративно-деліктного права. В останньому накопичилося чимало проблем, пов'язаних як із належним виконанням завдань правової охорони інституту власності, так і з забезпеченням прав та свобод громадян та інших суб'єктів від незаконного притягнення до адміністративної відповідальності за правопорушення, що посягають на власність (останні можуть бути предметом окремого дослідження). До основних, найбільш вагомих з них, належать питання визначення об'єкта посягань, а також визначення змісту (заходів) адміністративної відповідальності та її реалізації. Якщо ж говорити про соціальне призначення адміністративної відповідальності за проступки у сфері власності, то тут можна виділити два кардинальні аспекти. З одного боку, ця відповідальність як один із найважливіших методів державної діяльності має забезпечувати належне виконання завдань та функцій держави, надійну охорону відповідних відносин власності. З іншого – реалізація її заходів повинна ґрунтуватися на якнайсуворішому додержанні принципів гуманізму, соціальної справедливості, законності тощо.

Власність і право на неї постійно були і залишаються в центрі уваги суспільства. Саме власність є однією з найфундаментальніших основ його існування і розвитку. Реформування і трансформація відносин власності обумовлюється не лише економічними процесами, але й іншими аспектами суспільного буття. Можливість надати надійний захист відносинам власності зумовлює необхідність з'ясувати зміст власності як суспільного яви-

ща, оскільки мова йде не тільки про застосування адміністративного стягнення, але, перед усім, про попередження таких посягань. Саме таке завдання ставить перед собою держава.

Отже, під час з'ясування змісту власності необхідно зупинитись на двох моментах::

по-перше – визначити, які аспекти виражає така складна і багатопланова категорія як «власність», тобто в якому розумінні вона використовується;

по-друге – визначитись, якими суб'єктивними можливостями володіє власник як суб'єкт управлінських відносин.

Для удосконалення правового регулювання відносин власності велике значення має правильне визначення співвідношення понять власності та права власності, а також з'ясування їх ролі в економічному розвитку держави.

Дослідженню зазначеного питання присвячено праці багатьох науковців, зокрема, таких як Дзера О.В., Домашенко М.В., Підопригора О.А., Рубаник В.С., Селіванов В.М., Червоний В.С., Шкрєдов В.П. та ін.

Власність, як зазначав Червоний В.С., – це економічна категорія, яка становить відносини між людьми, на підставі яких одна особа чи група осіб відносяться до даних речей «як до своїх», а інші особи до цих же речей – «як до чужих». Право власності є юридичним виразом та закріпленням відносин власності і знаходить своє вираження через право володіння, право користування, право розпорядження [1, с.42]. Зазначені повноваження власника закріплені в Цивільному кодексі України [2, ст.317].

Така думка є панівною в юридичній і економічній літературі. Проте, варто зазначити, що на відміну від запропонованого вище змісту категорії «власність», існують і інші точки зору. Так, В.П.Шкрєдов стверджував, що спроби економістів виявити і вирізнити власність саму по собі, «у чистому вигляді», кожного разу неодмінно закінчувались тим, що явища юридичні видавались за економічні [1, с.42].

З цієї точки зору досить цікавою і наочною є економічна теорія права власності, засновником якої є Рональд Коуз [3, с.14]. Відповідно до його теорії, власністю є не ресурси, не фактори виробництва, а «пучок прав» або «частка прав» на використання ресурсів – правомочностей власника. Саме через таку інтерпретацію найбільш наочно можна визначити всю сукупність можливих адміністративно караних посягань.

Деталізація таких правомочностей була запропонована англійським юристом А.Оноре, який виділяв їх одинадцять, а саме: 1) правомочності власника (винятковий фізичний контроль над річчю); 2) користування (особисте використання речі); 3) управління (прийняття рішення, ким і як річ може бути використана); 4) право на доход (чи від попереднього особистого використання речі, чи внаслідок дозволу іншим особам користуватися нею); 5) право на відчуження, споживання, витрачання, зміну чи знищення речі; 6) право на безпеку (імунітет від експропріації); 7) право на передачу речі; 8) право на безстроковість повноважень; 9) право заборони шкідливого використання речі; 10) відповідальність (можливість відібрання речі на сплату боргу); 11) право на відновлення порушених правомочностей [3, с.17].

Як уявляється, така позиція є більш переконливою, оскільки вона повніше охоплює можливі правомочності власника. Однак, вона стосується вже безпосередньої реалізації зазначеного права.

Зважаючи на таке визначення кола правомочностей власника, до адміністративних правопорушень, які посягають на відносини власності, можна віднести передбачені статтями не тільки глави 6 КпАП України (дрібне розкрадання майна та ін.), але й інших його глав (наприклад, самовільне зайняття земельної ділянки, умисне знищення або псування чужого майна тощо).

В умовах реформування відносин власності доцільно звернути увагу на відносини, що передують встановленню права власності, але пов'язані з ним. На відміну від відносин реалізації права власності, які мають здебільшого цивільно-майновий характер, останні мають найбільш виражений адміністративний характер. Саме вони реалізуються в безпосередній діяльності виконавчо-розпорядчих органів.

У світлі зазначеного варто підтримати визначення категорії власності Селівановим В.М., на думку якого «підхід до власності лише як до неподільної єдності економіки і права, а до трансформації власності як до процесу кардинального перетворення лише її економічного змісту і правової форми, без врахування політичного, соціального, психологічного, культурного, етичного та інших аспектів, є неповним і несистемним... Тим часом, правова парадигма демократично налаштованого суспільства має сприяти трансформації форм власності у нерозривному зв'язку з управлінням» [4, с.6].

Безумовно, саме державне управління відіграє провідну роль в реформуванні економічних відносин. Одним із важливих напрямків державної політики у сфері відносин права власності є приватизація майна підприємств, житлового та земельного фонду [5]. Саме воно забезпечує правомірність і здійснення таких процесів, забезпечує економіко-правову захищеність громадян та інших суб'єктів. З точки зору можливих протиправних посягань, зазначений аспект є найбільш уразливим. Зокрема, на думку О.Старцева, процес накопичення власного капіталу супроводжується поширенням корупції в органах державного управління, яка перешкоджає практичній реалізації зазначених прав і свобод, гальмує реформи та стримує розвиток багатьох суспільних інститутів. Посадові особи, використовуючи свої особливі «статусні можливості», стимулюються до використання професійних повноважень задля особистих інтересів [6, с.82]. Такими посяганнями, з огляду на викладене, можуть бути неправомірні дії посадових осіб, що спричиняють будь-які перешкоди у набутті права власності, у користуванні нею. Так, наприклад, в процесі реалізації земельної реформи досить актуальним є питання відмови у видачі державних актів про право власності на землю.

Політичний аспект категорії «власність» розкриває вплив економічної суті відносин власності на формування політичної структури суспільства. Реалізація державного управління знаходить своє відображення в таких питаннях як: хто керує тою чи іншою галуззю економіки, кому належить влада щодо організації і управління власністю, а також, як уявляється, і методи, якими здійснюється управління. Щодо останнього, доцільно було

б зазначити перспективу, а швидше за все нагальну потребу в зміні характеру управління, звуження сфери його застосування, поступового переходу від карального до сервісно-обслуговуючого призначення органів держави [7, ст.3]. Тобто мова має йти не про безумовне виконання приписів держави, де суб'єкт є керованим, а про виконання основної функції соціальної, правової держави – забезпечення вільної реалізації прав, свобод і інтересів суб'єктів [8].

Психологічний аспект визначає кардинальну зміну у свідомості суб'єктів щодо власної праці, справи, власності. Роль держави в даному випадку полягає у застосуванні форм та методів державного управління, які б, з одного боку, надавали різним суб'єктам реальної свободи вибору тої чи іншої форми власності і господарювання, а з іншого – сприяли подоланню байдужого, злочинного ставлення не тільки до національного багатства країни, але й до власності окремих суб'єктів [8–10]. Крім того у визначених відносинах особливе місце посідає усвідомлення необхідності сумлінного виконання власних обов'язків перед державою, наприклад, що-до сплати податків.

Отже, підсумовуючи сказане, можна зробити висновок, що тільки повне розуміння змісту права власності, урахування всіх його аспектів дозволить обрати адекватні методи і засоби, необхідні для належної охорони відносин власності, що буде сприяти формуванню й розвитку ринкових відносин.

Список літератури: 1.Червоний В.С. Методологічні проблеми регулювання відносин власності в законодавстві України // Право України. 1997. № 2 2. Цивільний кодекс України // Відомості Верховної Ради України. 2003. № 41–44. Ст. 359. 3. Домашенко М.В., Рубаник В.С. Власність і право власності: Нариси з історії, філософії, теорії і практики регулювання відносин власності в Україні. Х., 2002. 4. Селіванов В.М. Трансформування відносин власності – основа розвитку підприємництва в Україні // Право України. 1997. № 2. 5. Адміністративне право України: Підручник для юрид. вузів і фак. [Битяк Ю.П., Богущкий В.В. та ін.] / За ред. Ю.П.Битяка .Х., 2001. 6. Старцев О. Юридична відповідальність посадових осіб органів виконавчої влади // Вісник прокуратури. 2003. № 4 (22). 7. Авер'янов В.Б., Лук'янець Д.М., Хорошак Н.В. Чи можливе формування інституту адміністративної відповідальності на концептуальних засадах проекту нового КпАП // Адвокат. 2003. № 1. 7. Госпоституція України // Відомості Верховної Ради України. 1996. № 30. Ст. 141 8. Господарський Кодекс України // Відомості Верховної Ради України. 2003. № 18. Ст. 144. 9. Земельний Кодекс України // Відомості Верховної Ради України. 2002. № 3–4. Ст. 27. 10. Кодекс України про адміністративні правопорушення // Відомості Верховної Ради України. 1984. додаток до № 51. Ст.1122.

Надійшла до редколегії 20.04.04

А.А. Луценко

ІСТОРИОГРАФІЧНІ ОСОБЛИВОСТІ РОЗБУДОВИ КРИМІНАЛЬНО-ПРОЦЕСУАЛЬНОГО ЗАКОНОДАВСТВА УКРАЇНИ ЧЕРЕЗ ПРИЗМУ ЮРИДИЧНОЇ ТЕХНІКИ

Правильному розумінню та реалізації норм кримінально-процесуального законодавства сприяє знання історії його формування і розвитку, особливо на